

Віктор Єленський – доктор філософських наук, президент Української Асоціації Релігійної свободи

Опубліковано 21 січня 2010 р., ["Релігія в Україні"](#)

Наприкінці минулого року народні депутати В.Лук'янов та І.Рибаков внесли до Верховної Ради [проект закону](#) «Про внесення змін та доповнень до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»».

[Суть змін](#) – доповнення закону статтею, згідно з якою "...В Україні заборонено створення та діяльність тоталітарних релігійних сект".

Одразу пропоную абстрагуватися від партійної приналежності ініціаторів законопроекту, їхнього політичного бекграунду й релігійних переконань, а також – принаймні для початку – від того факту, що проект внесено у самий розпал виборчої президентської кампанії. Пропоную також наразі не брати до уваги, що церковні ієрархи й лідери релігійних організацій [неодноразово зверталися до українських законодавців](#) з проханням ухвалити нові закони або зміни та доповнення до вже чинних, які б забезпечили не заборону сект, а повернення церковного майна, скасування подвійної реєстрацію релігійних організацій, надання їм права створювати загальноосвітні школи та ін. Натомість спробуємо обговорити законопроект по суті.

Всі ми чули, що "тоталітарні секти" – це жахливо і що їх треба поборювати. Тільки не всі ми розуміємо під "тоталітарними сектами" одне й те саме. В залежності від власних уподобань й рівня адекватності відповідними ярликами у нас позначають, буває, то "сергіанську секту", то "філаретівський розкол", не кажучи вже про п'ятидесятників чи харизматів. **Таврувати ярликом «тоталітарні секти» всі без винятку новітні релігійні рухи теж не випадає.**

В якихось з них культивується безмежна й сліпа відданість всім настановам всевладного лідера і беззастережна дисципліна, в інших не існує навіть формального членства і зацікавлені особи вільні відвідувати збори інших релігійних спільнот. В одних гуру потопають у розкошах, в інших – практикують глибоку аскезу. Одні групи поривають зі світом і закопуються у землю (у прямому сенсі цього слова), інші скликають міжнародні конференції і хизуються вірними – зірками кіно, естради й спорту. Одні жорстко конфліктують із законом, інші прямо-таки визивно законотворці.

Зрозуміло також, що навіть найбільші гурмани у сфері релігії і права не зможуть пригадати, щоби котрась з релігійних груп звернулася до державного органу у справах релігій з щиросердною і величною у своїй простоті заявою: "Прошу зареєструвати статут нашої тоталітарної секти на ім'я таке-то". Самі автори законопроекту пропонують розуміти під "тоталітарною сектою" релігійну організацію,

"діяльність якої спрямована на порушення прав і свобод громадян шляхом використання заходів небезпечного психологічного впливу"

. Природно,

цікаво дізнатися, який психологічний вплив є небезпечним

. Законотворці пояснюють: це –

"психологічний вплив та інші маніпуляції з емоційно-вольовою сферою людини, з використанням емоційних та психологічних перенавантажень, стресів, індивідуальної схильності до навіюваності, безвілля, недостатнього розумового розвитку і незрілості

емоційно-вольової сфери особи, що веде до втрати нею соціальних орієнтирів або цінностей, зниження власної самооцінки, тимчасового розладу психічної діяльності".

Важко не помітити, що ці критерії є настільки довільними й розмитими, що в разі ухвалення закону наступного ж дня можна ставити питання про заборону монастирів і багатьох церковних практик. Чи є нічне чування, багатоденний піст, сповідання гріхів, тривалі молитви тощо "емоційним та психологічним перевантаженням"? А вигнання бісів у Православній і Католицькій церквах – хіба це не стрес? А якщо я вірю в чудесні об'явлення, мироточиві глави, зцілення від ікон – то значить "схильний до навіюваності"? А якщо я бачу зіпсованість світу цього і не хочу брати участь у його справах аж до відмови голосувати, приймати індивідуальний код платника податків і дивитися телевізор – то як, втрачаю я "соціальні орієнтири"? А, до речі, майже **цілодобове бомбардування людських мозків мантрами про "Україну для людей" і тим, що "вона перемаже" – це не "маніпуляції з емоційно-вольовою сферою людини"**?

А, повернімося до релігійної сфери, постійне нагадування про гріховність людини – воно як, знижує чи підвищує власну самооцінку? Не поспішайте, залиште аргументи для судового засідання...

Тобто,

прописуючи в закон такі положення, законотворці перетворюють його на такий собі гак, на якому підвішуються усі релігійні організації

. Вони, які і дотепер величезною мірою залежали від властей, можуть стати взагалі безборонними. Особливо це стосується релігійних меншин, але, зрештою, і всіх релігійних організацій, яких влада визнає "неправильними".

В Європі існує одна країна, де функціонує щось подібне до розгляданого законопроекту. 3 травня 2001 р. у Франції був ухвалений Закон Абу-Пікарда (за іменами ініціаторів) з протидії "сектам". І хоча цей закон є чіткішим за то, що його пропонують українські депутати (його метою є розпуск релігійних груп, які неодноразово звинувачувалися у здійсненні кримінальних злочинів), він був зустрінутий дуже критично.

Проти нього виступила Католицька і протестантські церкви країни, які зазначили, що закон можна буде використати проти деяких культових практик традиційних релігій. Офіційне видання Ватикану La Civiltà Cattolica підкреслювала, що закон фактично може загрожувати не лише релігійній свободі, але й самому сповіданню віри. Парламентська Асамблея Ради Європи у резолюції № 1309 (2002) закликала Францію цей закон переглянути. Спеціальний доповідач ООН з питань свободи релігії та переконань нагадував французьким властям, що **в демократичному суспільстві існує достатній набір інструментів для запобігання обдуренню і зловживанням**

, і що не є справою держави чи будь-якої іншої інституції бути диктатором у сфері людського сумління, накидаючи чи, навпаки, відкидаючи ті чи інші вірування або переконання.

І справді, якщо наші можновладці хочуть боротися, скажімо, з посяганням на здоров'я людей під приводом проповідання релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів, то для цього існує стаття 181 Кримінального Кодексу України. Якщо йдеться про вимагання передавання майна з погрозою насильства та обмеження прав і свобод, то до вимагача слід застосувати статтю 189 і запроторити його до буцегарні терміном до семи років. А якщо хтось хоче заволодіти чужим майном шляхом обману чи зловживання довірою, то на нього є стаття 190.

Знайдуться статті і на вандалів, які прагнуть прикритися релігією, і на терористів та організаторів парамілітарних груп під тим самим прикриттям і, до речі, на тих, хто порушує рівноправність громадян залежно від їхнього ставлення до релігії. Між іншим, Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи №1412 (1999 р.) «Протиправні дії сект» закликає застосовувати до неправомірних дій, які вчиняються від імені релігійних груп, ті норми, які передбачені цивільним та кримінальним законодавством, і не ухвалювати якихось окремих законодавчих актів про секти, "оскільки таке законодавство порушувало б свободу совісті та віросповідання, гарантовану статтею 9 Європейської Конвенції з прав людини, а також зашкодило б традиційним релігіям".

Що спонукало депутатів В. Лук'янова та І. Рибаківа відволіктися від святої справи творення законодавчих шедеврів, котрі б приборкали корупцію, дали б імпульс економічному розвитку країни, піднесли на небувалу височину українську культуру, і скерувати натомість всю свою потугу на "секти"? *"Поширення впливу на громадян нетрадиційних релігійних культів, що мають «тоталітарний характер»"*, – кажуть вони у пояснювальній записці до законопроекту. І наводять приклади: Церква об'єднання (уніфікації), Церква сайєнтологів, Культ сатанізму, Товариство трансцендентальної медитації, Біле Братство. Не оцінюватиму віровчення, діяльність і еволюцію цих релігійних спільнот – найцікавіше, що **жодна з них в Україні не зареєстрована**

Далі, ці спільноти зовсім не є тотожними не тільки за релігійними, але й соціальними практиками і об'єднує їх головним чином порівняно недавня історія та сусідство у пояснювальній записці. Кількість прихильників цих спільнот є доволі незначною, а сатаністи, за невеликим винятком, виявляються (при затриманні міліцією) зовсім невідомими з писаннями Антона Шандора Ла Вея покидьками, які намагаються виправдати свою "звичайну" паскудність паскудністю "ідейною".

Чому ж депутати вирішили, що антисектантський закон є таким актуальним для України? Тут доведеться глянути на контекст. **Антисектантська активність в Україні завжди стрімко зростає напередодні й під час виборів.** (

Причому перед виборами 2006 року народний депутат В.Співачук запропонував законопроект, настільки подібний до внесеного В.Лук'яновим та І. Рибаківим, що доречно навіть говорити про плагіат.)

Отже, кандидати на посади та їхні команди проголошують, що змагаються за "все добре і проти всього поганого", і часто абстрактні й від цього ще страшніші сектанти стають зручною мішенню. Зручною, абсолютно безпечною і зовсім безкоштовною – щоби храм побудувати, треба витратитися, а тут, дивись, котрийсь з владик, схильних до підміни місії борнею з конкурентами, твою старанність запам'ятає. До речі, зверніть увагу на блискучу відсутність у переліку "тоталітарних сект" церкви «Посольства Божого».

Зазвичай ця церква і її лідер – чи не найбільший подразник для всіх сектоборців. Зрештою, сам Сандей Аделаджа з його вченням про процвітання, жорсткою будовою церковної структури, щільною залученістю до політичного процесу, екстравагантною поведінкою, підозрою у причетності до фінансових махінацій тощо, дуже вразливий для можливої критики. Настільки вразливий, що з біблійно-обґрунтованими звинуваченнями на його адресу публічно виступила ціла група протестантських єпископів й пасторів. Але законотворці його не згадали. Бо Аделаджа воює з "тимошенківським" Ю.Луценком і підтримує Л.Черновецького, останній, своєю чергою, у цій кампанії підтримує

В.Януковича, а значить, **для регіонала Лук'янова і позафракційного "антибютівця" Рибаква пастор поки що недоторканий** . Відтак, висновки.

Законопроект, по-перше, якщо він стане законом, перетворюється на справжнє "дишло", яке просто гріх буде не повернути туди, куди господареві цього дишла заманеться.

Законопроект, по-друге, великою мірою має "ритуальний" характер – депутатам необхідно було у певний час показати певного кольору прапор, що вони й зробили. Ані на розв'язання проблем, які існують в сфері свободи совісті та державно-церковних відносин, ані на захист свобод, прав і здоров'я громадян цей законопроект апіорі не спрямовувався.

І, по-третє, до відома тих, хто й надалі вноситиме до Верховної Ради подібні законопроекти. **Релігійні переконання дуже погано коригуються за допомогою заборон.**

Не можна залишати безкарними шахрайство, зловживання релігією (і не лише релігією) на шкоду свободі й здоров'ю людини, але це не тотожне спробам корегувати релігійні переконання. Вони дуже погано коригуються заборонами. Досвід Радянського Союзу, в якому з першого до останнього дня його існування буяло розгалужене релігійне підпілля, не останній тому доказ.

Інститут релігійної свободи, м.Київ

www.irs.in.ua